

Kas kutseõppesse õppima asumiseks vajalik informatsioon on kättesaadav ka erivajadusega noorele?

Kutseõppeasutuste veebilehtede ja haridusinfoportaali analüüs

Eesti haridusvaldkonna arengukavas 2021-2035 on sihiks seatud, et kvaliteetne haridus on kättesaadav kõigile sõltumata sotsiaalsest või kultuuritaustast, east, soost jne. Selle saavutamiseks on vajalik nii õppijate võimalustele ja vajadustele vastavate õpivõimaluste loomine kui õppimise toetamine.

Kutseõppeasutustes on juba loodud võimalusi kutseoskuste omandamiseks erinevatel erialadel, õppetasemetel ja vormides kõigile soovijatele, sealhulgas ka hariduslike erivajadustega inimestele. Viimati nimetatutele ei ole alati tagatud juurdepääs infoallikates, sh veebilehtedel toodud Informatsioonile kutseõppe võimaluste kohta.

Õpingutega eduka toimetuleku üheks eeltingimuseks on oma eeldustele ja huvidele vastava eriala ning jõukohase õppekava valik. Piisav ja arusaadav informatsioon huvipakkuva eriala, õppekava sisu ning õppe korralduse kohta on kaalutletud otsuse langetamiseks vajalik kõigile õppima astujatele ning aitaks vähendada õppest väljalangevust. Haridusliku erivajadusega õppijale on oluline, vahel lausa kriitilise tähtsusega teadmine erialaga kaasnevatest terviseriskidest ja teistest ohuteguritest. Sobiva õppimisvõimaluse valikukriteeriumiteks on ka kooli valmisolek õppiia erivajadusega arvestamiseks, sh õppe kohandamiseks ja tugiteenuste osutamiseks.

Teave kutseoskuste omandamise võimaluste kohta on olemas mitmes allikas, sh kutsekoolide veebilehtedel ja haridusinfo portaalis www.edu.ee.

Analüüsi põhjal saab väita, et nimetatud allikates on haridusliku erivajadusega inimeste vajadused jäänud tahaplaanile. **Info erialade, õppe sisu, korralduse ning tugiteenuste kohta on sihtgrupile raskesti ligipääsetav ja ei toeta kaalutletud karjäärivalikuid.**

- Info leidmine ja sellest aru saamine eeldab kutsehariduse korralduse ja terminoloogia tundmist ja häid digipädevusi.
- Haridusliku erivajadusega inimesele vajalik info on hajutatud erinevatele lehekülgedele.
- Otsingumootor ei tööta või ei toeta nende inimeste infootsinguid, kellel on lugemise ja kirjutamisega seotud õpiraskused või vähene digipädevus.

- Sisseastumiseks vajalik info on ebapiisav, puuduvad selgelt esile toodud tervisenõuded või riskid erialal rakendumiseks.
- Info on aegunud.
- Tekstid ei lähtu lihtsa ja selge keele põhimõtetest, on raskesti loetavad ja/või mõistetavad.
- Info tugiteenuste kättesaadavuse kohta õpingute ajal on ebapiisav.

Alljärgnevalt on tähelepanu juhitud sagedamini esinevatele teguritele, mis takistavad HEV-õppijal, haridusvaldkonda mittetundvatel ja madalamate digipädevustega inimestel leidmast haridustee jätkamiseks vajalikku infot huvipakkuva eriala, õppe sisu ja korralduse ning õppimise toetamise kohta. Näited veebilehtedelt on muust tekstist eraldatud.

Analüüsi viis läbi ning kokkuvõtte koos järelduste ja parendusettepanekutega koostas Haridus- ja Noorteameti kutsehariduse õppekava ja õppevara büroo peaspetsialist Virve Kinkar.

Koostaja tänab Tallinna Ülikooli sotsiaaltöö magistranti Katrin Nugist lapsevanema kasutajakogemusele tugineva arutelu ja ettepanekute esitamise eest.

Mõisted ja analüüsi metoodika

Ligipääsetavuse tagamine - veebisaidi sisu tajumist, kasutamist, tõlgendamist ja mõistmist toetavate tegurite rakendamine, vt <https://www.aki.ee/et/teabe-avalikkus/veebilehtede-ligipaaasetavusest>

Õpiraskused on ajutalitluse või aju struktuuri neurobioloogilised hälbed, mis seostuvad inimese taju, mälu, mõtlemise ja kõnega. Ajutiste või püsivatena esinevad õpiraskused avalduvad inimese suulise ja kirjaliku kõne, arutlus- ja meenusoskuste, teabe struktureerimise ja arvutamisoskuse valdkonnas.

Haridusliku erivajadusega (HEV) õpilane on isik, kelle erivajadusest tingitud täiendava toe vajadus õpiprotsessis on tuvastatud ning kes vajab õppekavas seatud õpiväljundite saavutamiseks muudatusi või kohandusi õppeajas, õppemetoodikas, hindamismetoodikas, õppekorralduses, õppematerjalides või õppekeskkonnas.

Teksti lihtsustamine on tegevus, mille tulemusena saadakse algsest tekstist kergemini loetav ning arusaadavam tekst, jättes ajal samal tähenduse samaks. Lihtsustamine sisaldab ka erinevate taju suunavate võtete kasutamist.

Käesolevas analüüsis on haridusliku erivajadusega õppijana käsitletud eelkõige isikuid, kellel on raskusi

- kirjaliku teksti lugemise, mõistmise ja mõtestamisega
- info otsimise, töötlemise ja seoste loomisega

Nende hulka kuuluvad näiteks õpiraskustega, kerge või mõõduka intellektipuudega (lõpetanud põhikooli lihtsustatud või toimetuleku õppekava alusel).

Nimetatud tunnustele vastavatele noortele on jõukohased eelkõige 2.-3. (valikuliselt ka 4.taseme) kutseõppe õppekavad. Õpiraskustega õppijaid asub õppima ka kutsekeskhariduse õppekavadele, mille alusel õppimine ei ole sageli neile jõukohane ja tekib oht koolist väljalangemiseks.

Vajaliku info leidmine on raskendatud ka isikutel, kellel on vähene eesti keele oskus ja/või teadmised Eesti haridussüsteemist (nt sisserändajad).

Ülevaate saamiseks kas HEV-õppijale on informatsioon kutseoskuste omandamiseks kättesaadav erinevatest infoallikatest (kergesti leitav ja sihtgrupi vajadusi arvestavalt esitatud)

- analüüsi 19 kutseõppeasutuse veebilehti, kus EHIS-e andmetel oli 2019/2020 õppeaastal 2. ja 3. taseme kutseõppe õppekavasid. Analüüsi aluseks olnud hindamiskriteeriumid on kirjeldatud allpool.
- vaadeldi samale sihtgrupile info kättesaadavust takistavaid tegureid haridusportaalil www.edu.ee.
- kirjeldati lapsevanema kogemust intellektipuudega noorele haridustee jätkamiseks vajaliku info otsimisel (TLÜ sotsiaaltöö magistrandi Katrin Nugise arutelu koos parendusettepanekutega on lisatud).

Infoallikate analüüs viidi läbi ajavahemikus oktoober 2020- detsember 2020.

Kutsevalikuõppe kajastamist veebilehtedel tutvustati võrgustikuseminaril detsembris 2020.

Jaanuaris 2021 on mitmete koolide veebilehti uuendatud, need on muutunud üldiselt kasutajasõbralikumaks, kuid arengukohti veel on.

Ligipääs sisseastumiseks vajalikule infole kutseõppeasutuste veebilehtedel

Oluliseks infoallikaks õppimisvõimaluste kohta kutsehariduses õppija, tema vanemate või hooldajate jaoks on koolide veebilehed. Kutseõppeasutuste veebilehtedel on sisseastujale vajalik informatsioon erineva kvaliteediga nii sisult kui kujunduselt. Puudustele on korduvalt juhitud tähelepanu ka ja Eesti Kõrg- ja Kutsehariduse Kvaliteediagentuuri <https://ekka.edu.ee> poolt 2019-2020 läbi viidud kutsehariduse kvaliteedi hindamise aruannetes.

Kutsekoolid on palju on panustatud veebilehtede välisele ilmele- info on esitatud erinevates vormides (lisaks tekstile tutvustav virtuaaltuur, videoklipid, pildid või pildiseeriad jne), mis lisab atraktiivsust. Erialade grupeerimine õppevaldkondade kaupa avalehel vähendab otsingutele kuluvat

aega. Positiivseid näiteid on teisigi. Info kvaliteet nii sisu kui selle esitamise osas on kooliti erinev ja sageli ei ole arvestatud haridusliku erivajadusega inimestega.

Veebilehtede analüüsimise käigus keskenduti küsimusele: **kas info õppimisvõimaluste kohta on õppima asumiseks piisav, asjakohane ja sihtgrupipõhiselt esitatud?**

Veebilehtede hindamiskriteeriumid

- **Info on kergesti leitav** (HEV nupp peamenüüs või avalehel, OTSI nupp suunab HEV info juurde, info on koondatud ühele lehele jne).
- **Erialade tutvustus keskendub olulisele** (on olemas lühiülevaade töö sisust, tingimustest, töövahenditest, nõudmistest, riskiteguritest, sh tervisega seotud vastunäidustused).
- **Sisseastumise protsess on arusaadavalt kirjeldatud** (vastuvõtu tingimused, kas on vestlus või katsed, ajakava, nõutavad dokumendid, nende esitamise vorm, täiendava info kontaktid jne).
- **Õppekava sisu ja õppe korraldus on arusaadavalt kirjeldatud** (lühiülevaade õppekavast, erivajadusega arvestamisest. Tugiteenused ja nende sisu on kirjeldatud, olemas koolis tugiteenuste osutajate kontaktid).
- **Lähtutud on selge, lihtsa keel põhimõtetest** (sõnumi selgus, lausete pikkus, sõnavara, struktureeritus jne.)
- **Puuduvad lugemist ja sisu mõistmist segavad faktorid** (teksti paigutus, värvid, tekstide pikkus, loetelude esitamine jne).

Infole ligipääsetavust takistavaid tegureid kutseõppeasutuste veebilehtedel

19 kutseõppeasutuse veebilehtedel analüüsi tulemused on esitatud üldistatuna, välja toodud on sagedasemad või suurema mõjuga asjaolud). Kõik nimetatud puudused ei esine kõigi koolide veebilehtedel.

- Avalehel või peamenüüs ei ole nappu **HEV** või **Haridusliku erivajadusega õppijale**. Saamaks teada, kas kool pakub õppimisvõimalusi ka neile, tuleb läbi käia erinevad leheküljed.
- **OTSI nupp ei tööta** või ei anna asjakohaseid tulemusi (ei suuna HEV-idele mõeldud õppekavade või muu testi juurde, vaid annab tulemuseks nt töötaja perekonnanime, milles on tähekombinatsioon ...hev, sündmuse kirjelduse vms).

(1. tulemus otsingule "erivajadusega õppijale"): xxx haridusliku erivajadusega õppija tugirühma töökord KINNITATUD direktori käskkirjaga nr 1-1/651 26. oktoober 2018. a 1. ÜLDSÄTTED 1.1 Käesolev töökord sätestab XXXX (edaspidi kool) HEV (hariduslike erivajaduste) tugirühma ülesanded ja töökorra vastavalt haridus- ja teadusministri 9. mai 2014...

- Erinevates koolides **info on erinevalt paigutatud**. Vajaliku ülesleidmine nõuab aega või teadmist, kust otsida konkreetse kooli kodulehel. Näiteks õppekavade tutvustused leiab õppetöö, dokumentide või erialade tutvustuste juurest.
- Samaaegselt on nähtav **mitme õppeaasta vastuvõtuinfo**.
- Mahukad**, vähe struktureeritud **tekstid**. Keerulised lausekonstruktsioonid. Loeteludes sõnad komaga eraldatud.

Valikuid on palju, infokülluses raske orienteeruda ning nii võib tekkida kartus, et valitakse endale sobimatu eriala. Et valiku tegemine oleks kergem ja läbimõeldum, on ellu kutsutud kutsevaliku aasta, mille eesmärk on vähendada kutsekoolides õpingute katkestamist ning toetada õppija sujuvat üleminekut põhikoolist edasisele haridusteele või tööturule. Õppekava lõpetanud isik osaleb enda karjääri kujundamisel tänapäevases keskkonnas, oskab suhelda ja teha koostööd tavapäraste suhtluspartneritega, kohaneb ja tuleb toime (juhendamisel) erinevates sotsiaalsetes keskkondades, mõistab nõustamise ja suunamise olulisust enda tuleviku kujundamisel, tunneb osaliselt infotehnoloogia võimalusi, oskab mõningal määral kasutada lihtsamaid arvutirakendusi ning internetti.

- Värvilahendused ja kujunduselemendid, mis **hajutavad tähelepanu** või takistavad sisu lugemist (nt palju erksaid värve, hele tekst tumedal taustal, tekst ühel lehel mitmes tulbas).

KUTSEHARIDUSÕPE							
Õppekava ja õppetase	Õppeaeg	Õppevorm	Õppekeel	Õppekohti	Kontakt	Vestluse aeg	Vastuvõtt

INFO VABADE ÕPPEKOHTADE OSAS 2020/2021 ÕPPEAASTAL ÕPPESEKRETÄRILT TELEFONIDEL XXX XXX XX VÕI XXXX XX XX VÕI E-POSTI TEEL KOOL@XXXXXX.EE

- Vastuvõtuinfo ei võimalda saada ühel lehel ülevaadet vastuvõtu protsessist tervikuna:** mida ja millal on vaja teha, millised dokumendid ja kellele esitada, kelle käest saab täpsustavat infot. Info on hajutatud ja tervikpildi saamiseks tuleb seda otsida erinevate märksõnade alt, kerida, liikuda erinevate lehekülgede vahel edasi-tagasi. Sisu, maht ja esitamine on kooliti väga erinevad. Näiteks
 - vastuvõtu all on ainult link kooli vastuvõtueeskirjale;
 - ühele lehele on paigutatud tervikteksti või pikemate lõikudena vastuvõtueeskiri ja kõikide erialade vastuvõtuinfot koondav raskesti loetav tabel;
 - nõutud dokumentide info (millised, millal, kellele?) asub üldise vastuvõtuinfo sees, mitte konkreetse õppekava juures.

Vastuvõtukomisjonile esitatavad dokumendid: hariduslike erivajadustega õppegruppi kandideerijal esitab põhikooli lõputunnistuse ja täiendavad dokumendid vastavalt haridus- ja teadusministri 09.05.2014

määrusele nr 14 "Erivajadusega isikute kutseõppeasutuses õppimise tingimused ja kord" või omavalitsusega kooskõlastatud taotluse.

Millised dokumendid tuleb esitada? Vastava info leiad kodulehelelt minnes: vastuvõtt -> sisseastujale -> (paremal) vastuvõtukomisjonile esitatavad dokumendid ([link](#)).

Haridust tõendavad dokumendid, mis on õppekavale kandideerimise eeltingimuseks: põhihariduse nõudeta õppekavadele kandideerimisel viimast haridustaset tõendav dokument, põhihariduse baasil - põhikooli lõputunnistus ja hinneteleht, keskhariduse baasil - keskkooli /gümnaasiumi või kutsekeskhariduse lõputunnistus ja hinneteleht; vajadusel teised kooli poolt nõutud dokumendid (vt [õpilaste vastuvõtu kord p 3 ap-d 3.1.3, 3.1.3.1-3.1.3.5](#)).

- Pealiskaudselt või mitmeti mõistetavalt on kirjeldatud **valikuprotsess**: mille alusel õppijad valitakse, kas ja millal toimuvad sisseastumisvestlused, kes ja kuidas annab tagasisidet. Sellekohane info asub üldise vastuvõtuinfo sees (seega raskesti eristatav) või puudub üldse.

Vastuvõtmise aluseks on määratud lävendi ületamine ja/või konkursi korral õpilaskandidaatide sisseastumistesti, -vestluse, -küsimustiku ja/või essee tulemuste alusel koostatud pingerida.

Sihtrühma alla ei kuulu väljakujunenud sõltuvusprobleemidega inimesed, kes samaaegselt ei saa nõustamisteenust mõnest toetavast asutusest või kes ei nõustu vajaliku nõustamisteenuse programmiga partnerilt. Samuti ei kuulu sihtrühma intellektipuudega, nägemis- ja kuulmispuudega inimesed.

- Õppekava** tutvustuse asemel on link kooli õppekava ja/või rakenduskava juurde, EHIS-sse või ainult loetletud õpiväljundid õppekavas esitatud kujul.

Õpingute läbimisel õpilane: tegutseb ja käitub eetilisel, esteetiliselt ning muul sotsiaalselt heaks kiidetud viisil.

Õppija planeerib enda tööalast arengut majutamise ja toitlustamise valdkonnas lähtuvalt elukestva õppe põhimõtetest; tuleb toime oma karjääri planeerimisega kaasaegses majandus-, ettevõtlus- ja töökeskkonnas lähtuvalt elukestva õppe põhimõtetest.

Puhastusteenindaja abiline tase 2 | statsionaarne ja mittestatsionaarne õppevorm

[Puhastusteenindaja abiline tase 2 120 EKAP rakenduskava põhiõpingud](#)

[Puhastusteenindaja abiline tase 2 120 EKAP rakenduskava valikõpingud](#)

- Õppekava ja õppe korralduse** tutvustamisel kasutatakse haridusvaldkonna või erialaspetsiifilist sõnavara, sh mõisteid (näiteks õppe nominaalkestvus, EKAP, põhi- ja valikõpingute moodulid).

Osalemiseks vanuse ülempiir (vanus vähemalt 17 eluaastat) ja hariduspiirang puuduvad. Hindeid ei panda. Kui läbid kogu programmi (30 ekap), saad tunnistuse. Õppe täpsema sisu ja kestvuse saab ise lähtuvalt oma vajadustest valida (1-5 kuud). Õpe on statsionaarne ja koolipõhine.

Kutseõppe	liik:	2.	taseme	kutseõpe
Õppevaldkond:				üldõppekavad
Õppesuund: isikuareng				
• Õppekavarühm: isikuareng				
• Õppevorm: statsionaarne - koolipõhine õpe				
• Õpingute alustamise tingimus: põhihariduse nõudeta				
• Õppekava maht: 30 EKAP				
• Õppe nominaalkestus: 6 kuud				

- **Erialade tutvustused** on enamasti väljavõtted kutsestandarditest, mis on valdkonda mitte tundvale inimesele raskesti arusaadavad.

Puhastusteenindaja õppekava läbinul on vajalikud teadmised, oskused ja meetodid töötamiseks erinevates ettevõtetes koristamise ja teenindamise alal. Neil on teadmised erialasest terminoloogiast, tööpõhimõtetest, nad teavad tehnoloogiaid ja protsesse, oskavad käsitleda tööks vajalikku tehnikat, materjale, töövahendeid ja professionaalset varustust. Antud programmi lõpetanud on pädevad spetsialistid, kes käitlevad masinaid ja seadmeid ning hooldavad nende eest ohutult. Samuti tuginevad nad oma töös heale teenindustavale ja keskkonnakaitsenõuetele.

Abikokk käitleb toidutooret, abistab kokka toitade valmistamisel ja serveerimisel ning töötab koka juhendamisel. Abikokk eeltöötleb toiduaineid, külmtöötleb köögivilju, valmistab vastavalt juhendile lihtsamaid lisandeid ja –toite, hoiab korras töökoha, teeb puhastus- ja koristustöid, täidab enesekontrolli tegevusi, planeerib ja korraldab oma tööd. Vajalik on hea tervis, vastupidavus, tahe ja oskus töötada meeskonnas.

- Enamasti **puuduvad või on pealiskaudselt kirjeldatud nõudmised õppijale ja riskitegurid, sh tervisega seonduv**- selge sõnum, milliste terviseseisundid või muud eripärad ei võimalda seda eriala õppida ja valdkonnas töötada.

Vajalik on hea tervis , füüsiline ja vaimne vastupidavus.

- **Õppimise toetamine** (õppe kohandamine, tugiteenused, õpikeskkond) kajastub veebilehtedel pealiskaudselt või hajutatult, sageli piiratud õpetajate konsultatsiooniga.

Teooria- ja praktilise õppe läbiviimiseks on koolis heal tasemel sisustusega õpperuumid. Õppijale on tagatud piisavad võimalused omandada teadmised kutseala faktide, põhimõtete, teooriate ja tavade kohta ning saavutada võimekus teadmisi rakendada tööülesannete täitmiseks, erialaste oskuste praktiliseks harjutamiseks ja vilumuse saavutamiseks. Õppetöös kasutatakse professionaalse töökoja varustust, näiteks

- **Info tugiteenuste kohta** (Millised on koolis olemas? Milles seisnevad? Kontaktid?) on raskesti leitav ja erinevates õppeasutustes paigutatud erinevate nuppude - õppetöö, koolielu, sisseastujale jne- alla). Kontaktandmed on puudulikud (anonüümsed spetsialistid, ainult vastuvõtu ajad, ainult meiliaadress või soovitus pöörduda kõigi probleemide ja küsimustega rühmajuhataja poole, kontaktandmed leiab ainult üldise personaliinfo juurest jne).

Õppenõustaja teenuse tutvustus: Koolis esilekerkivate õpiprobleemide ennetamine ja lahendamine pedagoogiliste meetoditega. Õpilaste, nende vanemate ja kooli töötajate nõustamine ja toetamine õpiprobleemide, õppevõlgnevuste ja hinnete ülekandmise osas.

- Ka ühe kooli siseselt on erinevate erialade/õppekavade info erineva struktuuriga, informatiivsusega, esitusega.
- Esineb ka **kirjavigadega, mitmeti mõistetavat ja aegunud infot**. Nt on ka HEV õppijatele sobivaks märgitud õppekavade juures lõpetamise tingimuseks nimetatud kutseeksami sooritamine, vastuvõtu info on eelmise õppeaasta oma, karjäärinõustamise võimalus Rajaleidjas jms.

Õpingud loetakse lõpetatuks, kui õpilane on saavutanud abikoka eriala õppekava õpiväljundid vähemalt lävendi tasemel, läbinud ettevõttepraktika ning sooritanud kutseeksami.
Õpingute läbimisel omandatav kvalifikatsioon: Õpingute sooritab õpingute lõppedes kutse kvalifikatsioonieksam „Abikokk, EKR tase 3“

Soovitused info kättesaadavuse parandamiseks kutseõppeasutuste veebilehtedel

Inimesed, kes infot vajavad ja kasutavad, ei tunne kõiki koole ega koolide veebilehti. Nende info otsimise, analüüsimise ja hindamise oskused on erinevad. Nad ei pruugi tunda haridusvaldkonna termineid ja seadusakte. Veebilehel peaks kajastuma lihtsas keeles info: millised õppimisvõimalused on konkreetses koolis loodud hariduslike erivajadustega inimestele, mis on erialade sisu ja nõuded, mida ja kuidas mingi õppekava alusel õpitakse, kuidas õpitulemusi hinnatakse ja kool lõpetatakse, kuidas hariduslike erivajadustega arvestatakse ja õppimist toetatakse. Hea veebileht on meeskonnatöö tulemus, mille loomisesse ja arendamisesse panustavad erinevad spetsialistid.

Soovitused kutseõppeasutustele

1. Muuta veebilehtedel info leidmine lihtsamaks.

- Ühtlustada kutseõppeasutuste veebilehtedel erivajadusega inimestele vajaliku info asukoht, nt peamenüüsse lisada **nupp HEV või OTSI nupp suunab HEV** –õppijatele sobivate õppekavade leheküljele.
- **Koondada sisseastumise, õppimise ja õppimise toetamisega HEV-õppijale info ühele lehele.** See võib nõuda juba olemasoleva info dubleerimist ja kohandamist sihtgrupi vajadustele ning linkide jagamist.
- **Sõnastada lühidalt** olulisim, täiendava info saamiseks **jagada linke** pikemate selgituste, videote või tekstide juurde, sh lingid HEV-idele sobivate õppekavade ja erialade tutvustuse juurde, et neid ei peaks otsima erinevatelt lehekülgedelt.
- **Ühtlustada** kooli siseselt erialade ja õppekavade sisu ning vastuvõtuinfo esitamine erinevate õppekavade/erialade juures.

2. Info edastamisel lähtuda selge keele põhimõtetest ja lihtsustada tekstid.

- Kaasata tekstide koostamisse, kohandamisesse ja kujundamisesse eripedagoogilise kompetentsiga spetsialist (nt eripedagoog oma koolist või piirkonna Rajaleidja keskusest).

3. **Koostada eelpooltoodud põhimõtetest lähtuvalt õppekavade tutvustused** (lühike ülevaade õppe sisust ja korraldusest, sh hindamisest). Link õppekavale ja rakenduskavale täiendab seda. Õppekava on dokument, mille lugemine ja mõistmine ei ole haridusliku erivajadusega inimesele jõukohane.

4. Koostada erialade lühitutvustused.

- Asendada kutsestandardist kopeeritud keerulised tekstid (või link kutsestandardi juurde) lihtsate kokkuvõtetega.
- Vajadusel kaasata karjäärispetsialist eesmärgiga täpsustada, millist infot on inimestel vaja läbimõeldud erialavalikuks.
- Lisada ülevaade ka riskidest ja nõuetest, mis võivad olla seotud töö iseloomuga, töövahendite käsitlemisega, isiksuseomadustega, tervisega jne. (millised on piirangud, kellele antud eriala ei sobi või on koguni ohtlik). Tervisega seonduvat õppima asumise eeldusena õppekavasse lisamist praegune seadusandlus ei võimalda, kuid erivajadusega inimesele on sellealane teave vajalik.

5. Täiendada infot tugiteenusete sisu ja korralduse kohta.

- Tugiteenusete korraldus koolis koondada ühele leheküljele.
- Lisada tugiteenusete sisu lühitutvustus (milliste küsimuste või probleemide lahendamise on tugispetsialist abiks).
- Täiendada tugispetsialistide kontaktandmeid (nimi, e-mail, telefon, vastuvõtuaeg).

6. Täiendada kontaktandmeid.

- Lisada kontaktandmed (vajadusel dubleerida teistel lehekülgedel asuvat) HEV-õppija infoleheküljele, nt kelle käest saab täpsemat infot nii erialade, õppekavade, tugiteenuste, sisseastumise jne kohta.
- Erinevad kontaktandmed: nimi, e-mail, telefon

7. Regulaarselt jälgida ja vajadusel uuendada infot kooli veebilehel

- Eemaldada aegunud või mittevajalik info.
- Leppida kokku, kes ja kuidas esitab veebilehe haldajale muutmist vajava sisu.

Ettepanekud Haridus- ja Teadusministeeriumile ning Haridus- ja Noorteametile

1. **Läbi viia koolitus või seminar kutsekoolide veebilehtede loojatele ja arendajatele** (sihtgrupipõhine lähenemine, ligipääsetavuse parandamine lähtudes WCAG (Web Content Accessibility Guidelines) nõuetest, motiveerivate lühisõnumite koostamine).

2. **Analüüsi tulemusi tutvustada** koolide veebilehtede loojatele ja arendajatele, kutseõpetajatele (juhtõpetajad, valdkonnajuhid jt), vastuvõtukomisjonide liikmetele, tugispetsialistidele, õppedirektoritele jt seotud isikutele.

3. **Käsitleda** veebilehe kui olulise karjääriinfoallika temaatikat sisseastumisprotsessi parendamisega seotud **koolitustel** ja kutseõpetajate **võrgustikuseminaridel**.

4. **Täiendada tugimaterjale** *Kutsevalikuõpe- kellele? Miks? Kuidas?* ja *Õppijakeskse sisseastumisprotsessi korraldamine kutseõppeasutustes* käesoleva analüüsi tulemustega.

5. **Uuendada või koostada uus terviseriske kirjeldav tugimaterjal** *Tervis ja karjäär : inimese tervis – eriala valiku ja tööalase karjääri mõjutaja (2008)* <https://www.digar.ee/arhiiv/nlib-digar:47076>

Informatsiooni kättesaadavus haridusinfo portaalis www.edu.ee

Analüüsi põhjal võib väita, et **haridusinfo portaalis www.edu.ee olev informatsioon õppimisvõimaluste kohta ei ole kättesaadav haridusliku erivajadusega inimestele.**

- **Info leidmine eeldab teadmisi kutsehariduse korraldusest, haridusvaldkonna terminoloogia tundmist ja otsitava õppekava täpse nimetuse teadmist.** Selgitava sisuga artiklid (nt mida tähendavad õppe tase, nominaalkestus) on olemas, kuid asuvad erinevatel lehekülgedel. Õppekavade otsingu tulemusena kuvatav info õppekavade kohta on arusaadav haridustöötajatele ja karjäärispetsialistidele:

Õppeasutuse nimi	XXXXXX	
Registrikood	70003796	
Õppekava tase	Põhihariduse nõudeta kutseõpe	
Spetsialiseerumine	Määramata	
Õppekeel(ed)	Eesti keel	
Õppekava maht	60 EKAP	
Nominaalkestus	1 aasta	
Vastuvõtu olek	Avatud	

- Õppekavade kõrval rippmenüüs jagatud **kontaktide link** viib kooli veebilehele, mitte otse õppekava ja vastava eriala tutvustuse juurde.
- **Otsingumootor** ei toeta nende inimeste infootsinguid, kellel on lugemise ja kirjutamisega seotud õpiraskused või vähene digipädevus.

Näiteks avalehel <https://haridusportaal.edu.ee/> sisestades märksõna *kutsevalik* pakutakse valikuna **kutsevaliku õppekava**. Otsingutulemusi kuvatakse 63, nendest 15 esimest kujul **study-programme.label Kutsevaliku õppekava**. Linkide nimetustes ei ole õppeasutust ja need tuleb ükshaaval avada.

- Soovides infot kutsevalikuõppe kohta erialade leheküljel <https://haridusportaal.edu.ee/erialad?onlyOpenAdmission=true>, peab otsingutulemuse saamiseks teadma **õppekava täpset nimetust**:

Otsing 1 Sisestan **Kutsevalikuõpe** Otsingutulemused puuduvad
Otsing 2 Sisestan **Kutsevaliku õpe** Otsingutulemused puuduvad
Otsing 3 Sisestan **Valikuaasta** Otsingutulemused puuduvad
Otsing 4 Sisestan **Kutsevaliku õppe kava** Otsingutulemused puuduvad
Otsing 4 Sisestan **Kutsevaliku õppekava** Otsingutulemus olemas : Põhihariduse nõudeta kutseõpe
[Kutsevaliku õppekava](#)
XXXX Kutsehariduskeskus|1 aasta|Eesti keel

- Otsingutulemused annavad ka **eksitavat või segadust tekitavat infot**.

Näiteks valides rippmenüüst **Erialad** ja märkides asukohaks Tartu , kuvatakse esimeste hulgas "[Edu Valem](#)" Erakool Tartu mnt 23, Keslinna linnaosa, Tallinn, Harju maakond.

Märkides asukohaks Pärnu linn, kuvatakse läbisegi kõik õppeasutused, mille aadressis on Pärnu, nt esimeste seas AS PricewaterhouseCoopers Pärnu mnt 15, Kesklinna linnaosa, Tallinn, Harju maakond ja Abja Muusikakool Pärnu mnt 28, Abja-Paluoja linn, Mulgi vald, Viljandi maakond

- **HEV-õppijale vajalik info on hajutatud.** Selleks, et leida kutsekoolid, kus on loodud õppimisvõimalused ka erivajadustega õppijatele, tuleb läbi käia kõik koolide veebilehed.
- Haridusinfo portaalis on ka on **aegunud infot**
https://api.hp.edu.ee/sites/default/files/inlinefiles/AO_2018_19_3taseme_kutseope_0.pdf
<https://haridusportaal.edu.ee/artiklid/kutseharidus#erivajadusega-%C3%B5pilane>
- Üldine ülevaade kutsehariduses õppimise kohta olemas artiklis
<https://haridusportaal.edu.ee/artiklid/kutseharidus>, kuid **tekst on vähe struktureeritud ja raskesti loetav.**

Soovitused infole ligipääsu parandamiseks haridusinfoportalis www.edu.ee

- **HEV õppija õppimisvõimaluste info koondada.** Näiteks tabeli vorm
<http://www.kutseharidus.ee/oppimisvoimalused/erialad-ja-oppekavad/> arvestab sihtgrupi vajadusi paremini, andes koondatud ülevaate nii erialade kui õppeasutuste lõikes. Sellist vormi saaks täiendada linkide jagamisega.
- Erialade/õppekavade otsingusse lisada **valik "HEV"** või **"Erivajadusega õppijale"**.
- **Täiendada otsingumootorit** (vt näidet kutsevaliku õppekava otsingutest) nii, et see tunneks ära ja pakuks valikuid kui on õppekava nimetus osaliselt sisestatud. Kui avalehel otsingu tulemusena kuvatakse õppekavade nimetused, peaks olema näha ka kooli nimetus.
- Täiendada koolide kontakte õppekavade tutvustuse juures ja **jagada linki kooli õppekava juurde.**
- **Kohandada** erivajadustega õppijale mõeldud **tekstid ning nende kujundus** sihtgruppide sobivaks lähtudes WCAG (Web Content Accessibility Guidelines) nõuetest.
- **Tutvustada veebilehtede analüüsi** tulemusi noorteinfo koondamise ja vahendamisega seotud spetsialistidele.

Kokkuvõtteks

Erivajadusega, väheste digipädevustega ja kutseõppe korraldust mitte tundvatel inimestel on keeruline leida informatsiooni õppimisvõimaluste kohta kutseõppeasutuste veebilehtedel ja haridusinfo portaalis www.edu.ee. Paber kandjal ülevaatlikku infoteatmikku enam ei koostata, kuid see oleks käsitletud sihtgrupile digitaalsete allikate kõrval abistavaks alternatiiviks.

HEVI mess Astangul täidab kujunenud infosulgu, keskendub erivajadustega noorte õppimisvõimalustele kutseõppeasutustes, siin saab vahetult suhelda kooli töötajate ja õpilastega, teha tutvust ka õppetöö välise koolieluga (nt huvitegevuse võimalused). Mess toimub 1 x aastas, esindatud ei ole kõik kutsekoolid, fookus on intellektipuudega noortel ja kõigil soovijatel erinevatest Eestimaa paikadest ei ole tõenäoliselt võimalik ka osaleda. Täiendavat infot vajavad huvilised ka peale suurüritust.

Kõige kiirem ja lihtsalt teostatav tee infole ligipääsetavuse parandamiseks on kutseõppeasutuste veebilehete korrastamine ja täiendamine.

Rahvusvahelises standardis WCAG (Web Content Accessibility Guidelines) sätestatud nõuded ja juurdepääsetavuse suunised võtavad arvesse erivajadusi, sh nägemis-, kuulmis-, taju-, kõne-, ja keelepuudeid, õpiraskusi ning füüsilisi ja neuroloogilisi puudeid. Kirjeldatud on kriteeriumid, et kasutaja saaks veebisaidi ja mobiilirakenduse sisu tajuda, kasutada, tõlgendada ja mõista.

Praktilisi nõuandeid ligipääsetavuse parandamiseks leiab juhendmaterjalidest:

Informatsioon kõigi jaoks. Euroopa standardid informatsiooni lihtsalt loetavaks ja mõistetavaks muutmiseks https://www.epikoda.ee/media/pages/uleslaaditud-failid/3551673354-1600429929/ee_information_for_all.pdf

Ligipääsetavusest digitaalkeskkonnas

https://www.mkm.ee/sites/default/files/dhn_2016_04_13_ligipaasetavus.pdf

Kutsekoolide kodulehtede olevate andmete arutelu intellektipuudega lapse ja/või tema lapsevanemavaates: kas info kodulehel aitab leida lapsele sobivat kooli?

Antud arutelu on tehtud silmas pidades intellektipuudega noorte (nii lihtsustatud- kui ka toimetulekuõppekavaga õppijad põhikoolis) õppimisvõimaluste kohta veebist info leidmiseks iseseisvalt, kas siis noore enda või tema pereliikmete poolt.

Intellektipuudega lapsevanemana võin öelda, et kui hakata iseseisvalt otsima oma lapsele kutseõppeasutuses õppimise võimalusi kutseõppeasutuste kodulehtedelt peale põhikooli lõpetamist, siis on see üpris keeruline ettevõtmine, kuna paljude koolide kodulehtedel olevad andmed on vähesed või on neid keeruline sealt üles leida. Takistuseks on seegi, et koolidel on erinevad kodulehtede ülesehitamise viisid. Tihti lähtutakse, et võimalik tulevane HEV õppiija võtab kooliga ühendust ja siis selgitatakse koos tema õppimisvõimalused välja. Kuid selleks, et valida välja

koolid, kuhu oleks soov minna siis individuaalselt õppimisvõimalusi arutama, oleks eelkõige vajalik leida kooli kodulehtedelt info erialade kohta, mida antud koolis on eelpool nimetatud õppijatel võimalik sobivuse korral õppida.

Vaatlesin ja uurisin 13 kutseõppeasutuse kodulehte ja esitan sellest kokkuvõtliku ülevaate:

1. Ainult ühel koolil oli avalehel menüüs HEV õppija link
2. 5 koolil oli peamenüü alammenüü alt leitav link HEV õppijale (väga positiivne).
3. Ühe kooli kodulehel puudus OTSi võimalus.
4. 3 koolil OTSi nuppu kasutades ei andnud ühtegi leidu sõnale HEV ja sõnapaarile: hariduslik erivajadus, ehkki koolis on nendele õppimisvõimalus.
5. Mõnel kooli puhul tuli OTSi nuppu kasutades ebaoluline või venekeelne info (eestikeelne puudus).
6. Koolid kasutavad kodulehete puhul erinevat ülesehitust HEV info paiknemise osas.
7. 6 kodulehel oli HEV õppija info leitav suhteliselt kiiresti.
8. 2 kooli puhul ei leidnud midagi HEV õppija kohta, tõenäoliselt seal on aga väga keeruliselt leitav.
9. HEV õppija info alla on pandud lühike üldine info mõne ebamäärase lingiga, aga realselt tuleb iga asja jaoks minna ikka uuesti menüüsse ja otsida kus sa midagi saad või leiad: eriala, sisseastumistingimused, tugivõimalused jms.
10. Kõige keerulisem oli leida infot, kui see oli paigutatud konkreetsete erialade juurde, st sa ei jõua kõikide erialade juurest infot läbi lugeda. Samuti ei pruugi tulevane õppija ega tema eestkostja teada, millise taseme alla ta kuulub 2 või 5.

Koolid võiksid arvestada, et nagu iga lapse puhul on ka intellektipuudega lapse puhul oluline valikute võimalus. Eestis on võimalusi tekkinud viimasel ajal juurde, ehkki võib öelda, et erialad on paljud sarnased. Ka lapsed ise, eriti lihtsustatud õppekava baasil õppinud tahavad ise otsida infot enda võimaluste kohta, kuid see on üpris raske, kui koolid nii erinevalt kajastavad neid võimalusi. Näiteks kui oled käinud kahe kooli kodulehel ja oled leidnud HEV õppija info vastuvõtu alt, siis järgmise kooli kodulehelt ei pruugi sa midagi leida. Palju sõltub arvuti kasutamise oskusest ja kogemusest, mida paraku kõigil ei ole või on need siis suhteliselt nõrgad.

Minu soovitused:

1. Kui kutseõppeasutusel ei ole intellektipuudega noortele loodud õppekavasid, siis tuleks see ka kooli avalehel ära näidata, või vähemalt vastuvõtu info all. See hoiaks ära ka võimalikud päringud.
2. Kutseõppeasutused võiks omavahel kokku leppida sarnase info avaldamise ülesehituse, et õppimishuvilistel ja nende esindajatel oleks lihtne infot leida:
 1. Kuhu nad menüüs paigutavad HEV õppijale info (mina soovitaksin valikuks kaks kohta: avalehe peamenüü või siis vastuvõtu info alla.

2. Millise info nad sinna panevad: erialad koos kirjeldustega, tingimused, võimalused, tugiteenused jms.
3. Millised otselingid info juurde panevad (praegu on väga erinev info nii kooli enda asjadele, kui ka seadusaktide kohta, võikski jagada kaheks: a) koolile esitatavad dokumendid; b) riiklikud õigusaktid).
4. Kindlasti võiks kogu sisseastumist puudutava info panna HEV õppija info juurde, et ei peaks minema tagasi üldise sisseastumise bloki juurde ja osa infot sealt otsima, see tekitab segadust.

Koolid võiksid mõelda, et kui nad on loonud intellektipuudega noortele mõningased õppekavad ja võimaluse koolis toetust saada, et õpingud edukalt läbida, siis tegemata on väga paljudel juhtudel see, et esmase info kohta leidmise vahendi st kooli koduleht puhul ei ole sellele õppijale tihti mõeldud. Üks põhjustest võib olla selles, et on harjutud, et ega see õppija ise ju ei loe neid kodulehti, kas keegi koolist või lapsevanem ja küllap tema jaoks on piisav selline info ja sellisel kujul. Nii see ei ole, minul on mõõduka intellektipuudega laps, kes kasutab arvutit ja surfab veebis ja kui temaga räägime edasi õppimise võimalustest on temal soov need võimalused ise üles leida ja neid endale omases moes uurida ja lugeda. Samuti ei pruugi kõigil lapsevanematel olla piisavalt oskusi edukate otsingute sooritamiseks veebis, seega on väga oluline, et info oleks leitav lihtsalt ja võimalusel suhteliselt sarnaselt.

Täna kuulevad lapsevanemad palju, et kutseõppeasutused pakuvad õppimisvõimalusi intellektipuudega noortele, kuid kahjuks ei anta kaasa kõikide koolide nimekirja, kus see võimalikuks on tehtud ning tihti algavad otsingud veebis väga algelistest otsingusõnadest. On väga tänuväärt, et Astangu korraldab HEVI messe, ka viimati ise seda külastades kohtasin nii mõndagi tuttavat peret, kes oli sinna tulnud oma noorperele võimalusi leidma ja selgust saama selles suures segadikus, mis sellel üleminekul põhikoolist kutseõppesse sellistes peredes toimub.

Olen väga tänulik koolidele, kes on kodulehele pannud info mõeldes, et seda loeb ka tema võimalik tulevane õppija ise.

Arutelu pani kirja Katrin Nugis,

Tallinna Ülikooli sotsiaaltöö magistrant